

ONA TILI FANINI O‘QITISHDA SUN’IY INTELLEKTDAN OQILONA FOYDALANISH

Bozorova Sanobar Abdirashidovna

Olot tuman ixtisoslashtirilgan maktab-internati

ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi

bozorovasanobar69@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada ona tili fanini o‘qitishda sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish masalasi ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Unda ona tili ta’limining an’anaviy yondashuvlari, zamonaviy bosqichda sun’iy intellektning ta’lim jarayonidagi o‘rni hamda kelajak istiqbollari yoritilgan. Sun’iy intellektning yozma va og‘zaki nutqni rivojlantirish, individual ta’limni tashkil etish, baholash jarayonini takomillashtirishdagi imkoniyatlari bilan bir qatorda, undan noto‘g‘ri foydalanish natijasida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolar ham ko‘rsatib berilgan. Shuningdek, o‘qituvchi nazoratining muhimligi va sun’iy intellektning faqat yordamchi vosita sifatidagi roli asoslab berilgan. Maqola ona tili ta’limini zamon talablariga mos ravishda rivojlantirishga qaratilgan ilmiy xulosalar bilan yakunlangan.

Аннотация. В данной статье рассматривается использование технологий искусственного интеллекта (ИИ) в преподавании родного языка с научно-теоретической и практической точек зрения. В статье освещены традиционные подходы к обучению родному языку, роль ИИ в образовательном процессе на современном этапе, а также перспективы его применения в будущем. Показаны возможности ИИ в развитии письменной и устной речи, организации индивидуального обучения, совершенствовании системы оценивания, а также выявлены проблемы, которые могут возникнуть при его неправильном использовании. Особое внимание уделено важности педагогического контроля и обоснована роль ИИ исключительно как вспомогательного инструмента. Статья завершена научными выводами, направленными на развитие преподавания родного языка в соответствии с современными требованиями.

Abstract. This article examines the use of artificial intelligence (AI) technologies in teaching the native language from both a scientific-theoretical and practical perspective. It highlights traditional approaches to native language education, the role of AI in the modern educational process, and its future prospects. The article outlines the potential of AI to develop written and oral speech, organize individualized learning, and improve assessment processes, while also identifying problems that may arise from its misuse. Special attention is given to the importance of teacher supervision, and the role of AI as a supportive tool is justified. The article concludes with scientific findings

aimed at advancing native language teaching in line with contemporary educational requirements.

Kalit soʻzlar: Ona tili taʼlimi, sunʼiy intellekt, raqamli taʼlim, individual yondashuv, nutqni rivojlantirish, baholash tizimi, pedagogik nazorat.

Ключевые слова: Преподавание родного языка, искусственный интеллект, цифровое обучение, индивидуальный подход, развитие речи, система оценивания, педагогический контроль.

Key words: Native language education, artificial intelligence, digital learning, individual approach, speech development, assessment system, pedagogical supervision.

Kirish: Bugungi globallashuv va raqamlashtirish sharoitida taʼlim tizimi tubdan oʻzgarib bormoqda. Ayniqsa, sunʼiy intellekt (SI) texnologiyalarining jadal rivojlanishi oʻqitish jarayoniga yangicha yondashuvlarni olib kirdi. Avvallari faqat texnik yoki aniq fanlarga taalluqli deb hisoblangan sunʼiy intellekt bugungi kunda gumanitar fanlar, xususan, ona tili fanini oʻqitishda ham samarali qoʻllanilmoqda.

Ona tili – millatning ruhi, tafakkuri va madaniyatini aks ettiruvchi asosiy fanlardan biridir. Uni oʻqitish jarayonida faqat grammatik qoidalarni emas, balki til madaniyati, nutq ravonligi, mustaqil fikrlash, ijodkorlik kabi kompetensiyalarni shakllantirish muhim hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan qaraganda, sunʼiy intellektdan oqilona foydalanish ona tili taʼlimining sifatini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

Mazkur maqolada ona tili fanini oʻqitishda sunʼiy intellektdan foydalanishning kechagi holati, bugungi imkoniyatlari va kelajak istiqbollari atroflicha tahlil qilinadi.

Asosiy qism.

Ona tili fanini oʻqitishda anʼanaviy yondashuvlar

Oʻtgan asrlar davomida ona tili fanini oʻqitish asosan anʼanaviy taʼlim tizimi asosida tashkil etilib, bu jarayonda oʻqituvchi markaziy shaxs sifatida faoliyat yuritgan. Dars jarayonida bilimlarning asosiy manbai sifatida darslik va doskadan foydalanilgan boʻlib, oʻquvchilarga tayyor bilimlarni yetkazish ustuvor hisoblangan. Grammatik qoidalarni yod olish va ularni qayta takrorlash ona tili taʼlimining asosiy mazmunini tashkil etgan. Natijada oʻquvchilarning ijodiy fikrlashi, mustaqil tahlil qilish va erkin nutqiy faoliyati yetarli darajada rivojlanmagan. Individual yondashuvga deyarli eʼtibor qaratilmaganligi sababli barcha oʻquvchilar bir xil metod va surʼat asosida taʼlim olgan. Bunday sharoitda oʻqituvchi maʼlumotni yetkazuvchi, oʻquvchi esa uni qabul qiluvchi subyekt sifatida namoyon boʻlgan. Bu holat oʻquvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini cheklab, ularning faolligini pasaytirgan.

Anʼanaviy taʼlim tizimida baholash va nazorat jarayoni ham oʻziga xos xususiyatlarga ega boʻlgan. Asosan yozma diktantlar, insholar va testlar orqali bilim darajasi aniqlangan. Xatolarni tekshirish va tahlil qilish koʻp vaqt talab etgan hamda

baholash jarayonida subyektivlik holatlari tez-tez uchragan. O'quvchining individual rivojlanish sur'ati, qiziqishlari va imkoniyatlari yetarlicha inobatga olinmagan. Baholash ko'proq yakuniy natijaga yo'naltirilgan bo'lib, jarayon davomida o'quvchiga teskari aloqa berish imkoniyatlari cheklangan.

Shuningdek, an'anaviy ona tili ta'limi texnologik jihatdan ham yetarli darajada ta'minlanmagan. Oldingi davrlarda kompyuter va internet imkoniyatlari cheklangan bo'lib, elektron o'quv resurslar mavjud emas edi. O'quv materiallari faqat bosma shaklda taqdim etilgan va axborot manbalari doirasi tor bo'lgan. Natijada ona tili fanini o'qitish jarayoni zamon talablari bilan hamnafas rivojlana olmagan, ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlar va interaktiv metodlardan foydalanish imkoniyati juda cheklangan.

Zamonaviy bosqich: ona tili ta'limida sun'iy intellekt qo'llanilishi

Hozirgi davrda ona tili ta'limi rivojining muhim bosqichlaridan biri sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim jarayoniga joriy etilishi bilan tavsiflanadi. Sun'iy intellekt kompyuter tizimlarining inson aqliga xos bo'lgan fikrlash, tahlil qilish, o'rganish hamda qaror qabul qilish kabi intellektual faoliyat turlarini taqlid qilishi orqali namoyon bo'ladi. Ta'lim sohasida sun'iy intellekt o'quvchilarning bilim darajasini tahlil qilish, ularning individual o'quv ehtiyojlarini aniqlash, avtomatik baholashni amalga oshirish hamda ta'lim jarayonini shaxsiylashtirish kabi muhim vazifalarni bajaradi. Ushbu imkoniyatlar ona tili fanini o'qitishda ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Bugungi kunda ona tili darslarida sun'iy intellektidan foydalanishning bir qator yo'nalishlari shakllanmoqda. Jumladan, matn bilan ishlash jarayonida sun'iy intellekt asosidagi dasturlar keng qo'llanilmoqda. Ushbu dasturlar o'quvchilarning yozma ishlaridagi imlo va grammatik xatolarni aniqlash, stilistik kamchiliklarni ko'rsatish hamda so'z boyligini oshirish bo'yicha tavsiyalar berish imkoniyatiga ega. Natijada o'quvchilarning yozma nutqi izchil rivojlanib, ularning fikrni aniq va mantiqiy ifodalash ko'nikmalari mustahkamlanadi.

Sun'iy intellekt texnologiyalari individual o'quv dasturlarini shakllantirishda ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ular yordamida har bir o'quvchining bilim darajasi aniqlanadi, kuchli va zaif tomonlari tahlil qilinadi hamda shaxsiy topshiriqlar taklif etiladi. Bu esa differensial ta'limni samarali tashkil etish, o'quvchilarning individual imkoniyatlari va ehtiyojlariga mos o'qitish jarayonini yo'lga qo'yish imkonini beradi. Natijada ta'lim jarayoni yanada moslashuvchan va samarali tus oladi.

Shuningdek, ona tili darslarida sun'iy intellekt asosidagi ovozli tizimlardan foydalanish orqali nutqni rivojlantirish imkoniyatlari kengaymoqda. Bunday tizimlar talaffuz ustida ishlash, og'zaki nutqni baholash hamda muloqot ko'nikmalarini shakllantirishda samarali vosita sifatida xizmat qilmoqda. O'quvchilar o'z nutqini mustaqil ravishda tahlil qilish va takomillashtirish imkoniga ega bo'lmoqda.

Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim jarayoniga joriy etilishi o'qituvchi rovida ham muhim o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Bugungi kunda o'qituvchi endilikda faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchini yo'naltiruvchi, maslahat beruvchi va rivojlantiruvchi shaxs sifatida faoliyat yuritmoqda. Baholash va nazoratning ayrim texnik jihatlari sun'iy intellekt zimmasiga yuklanar ekan, o'qituvchi ta'lim jarayonining mazmuniy va tarbiyaviy jihatlariga ko'proq e'tibor qaratish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Shu tariqa sun'iy intellekt o'qituvchining o'rnini bosuvchi emas, balki uning samarali yordamchisiga aylanmoqda.

Sun'iy intellektdan oqilona foydalanish masalasi

Sun'iy intellekt texnologiyalari ta'lim jarayonida keng imkoniyatlar yaratishi bilan bir qatorda, undan noto'g'ri yoki me'yoridan ortiq foydalanish muayyan xavf-xatarlarni ham yuzaga keltirishi mumkin. Xususan, sun'iy intellektdan cheksiz va nazoratsiz foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatining pasayishiga olib keladi. O'quvchilar muammoli vaziyatlarda tayyor javoblarga tayanishga o'rganib qolishi natijasida tahlil qilish, xulosa chiqarish va ijodiy yondashuv ko'nikmalari yetarli darajada shakllanmaydi. Shuningdek, sun'iy intellekt yordamida yaratilgan matnlardan noto'g'ri foydalanish plagiat holatlarining ko'payishiga sabab bo'lishi mumkin. Bu esa ta'lim jarayonining akademik halollik tamoyillariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois sun'iy intellekt ta'lim jarayonida asosiy maqsad emas, balki faqat yordamchi vosita sifatida qo'llanilishi zarur.

Sun'iy intellektdan oqilona foydalanishda o'qituvchi nazoratining ahamiyati alohida e'tiborga loyiqdir. Chunki sun'iy intellekt o'qituvchini to'liq almashtira olmaydi hamda ta'limning tarbiyaviy funksiyasini bajarish imkoniyatiga ega emas. Ayniqsa, ona tili fanining milliy qadriyatlar, madaniy meros va ma'naviy tarbiya bilan uzviy bog'liqligini hisobga oladigan bo'lsak, bu jarayonda inson omilining yetakchi o'rni yaqqol namoyon bo'ladi. Sun'iy intellekt milliy mentalitet va qadriyatlarni to'liq anglab yetolmaganligi sababli pedagogik jarayonda o'qituvchining rahbarligi va nazorati doimo saqlanib qolishi lozim. Faqatgina shu shart asosida sun'iy intellekt texnologiyalaridan samarali va maqsadga muvofiq foydalanish mumkin bo'ladi.

Kelajak istiqbollari: ertaga ona tili ta'limi qanday bo'ladi?

Kelajakda ona tili ta'limi to'liq raqamlashtirilgan va intellektual ta'lim muhitida tashkil etilishi kutilmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va sun'iy intellekt imkoniyatlarining kengayishi natijasida virtual sinflar, masofaviy ta'lim platformalari va raqamli o'quv resurslari ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanadi. Sun'iy intellekt asosidagi shaxsiy repetitorlar o'quvchilarning bilim darajasini doimiy tahlil qilib borib, ularga individual tavsiyalar berish, o'quv faoliyatini muvofiqlashtirish va mustaqil ta'limni qo'llab-quvvatlash imkonini

yaratadi. Shuningdek, avtomatik tahlil va maslahat beruvchi tizimlar orqali o'quvchilarning o'zlashtirish ko'rsatkichlari monitoring qilinib, ta'lim jarayonining samaradorligi oshiriladi.

Sun'iy intellekt texnologiyalari ona tilini chuqur va ilmiy asosda o'rganishga yangi yondashuvlarni shakllantiradi. Xususan, milliy til korpuslarining rivojlanishi til birliklarini tizimli ravishda o'rganish, tahlil qilish va taqqoslash imkonini beradi. Dialekt va shevalarni tahlil qilish orqali tilning hududiy xususiyatlari ilmiy jihatdan o'rganilib, ona tilining boyligi va xilma-xilligi yanada chuqurroq ochib beriladi. Bundan tashqari, badiiy matnlarni sun'iy intellekt yordamida chuqur semantik tahlil qilish orqali asarlarning mazmuni, g'oyaviy yo'nalishi va badiiy vositalari keng qamrovda tadqiq etilishi mumkin bo'ladi. Bu esa ona tilining ilmiy va amaliy imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytiradi.

Kelajakda o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi hamkorlik munosabatlari ham yangi bosqichga ko'tariladi. O'qituvchi endilikda nafaqat bilim beruvchi, balki innovator, metodist va tarbiyachi sifatida yanada muhim rol o'ynaydi. U sun'iy intellekt asosidagi ta'lim vositalaridan samarali foydalanish orqali o'quvchilarning ijodiy, tanqidiy va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga e'tibor qaratadi. Sun'iy intellekt esa o'qituvchining ishonchli yordamchisiga aylanib, ta'lim jarayonining texnik va tahliliy jihatlarini qo'llab-quvvatlaydi. Natijada ona tili ta'limi inson va texnologiya hamkorligiga asoslangan, samarali va zamon talablariga mos tizim sifatida shakllanadi.

Xulosa. Ona tili fanini o'qitishda sun'iy intellektidan oqilona foydalanish ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning individual imkoniyatlarini ochish va zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi. Kechagi an'anaviy yondashuvlardan farqli o'laroq, bugungi kunda ta'lim shaxsga yo'naltirilgan, interaktiv va raqamli tus olmoqda. Kelajakda esa ona tili ta'limi sun'iy intellekt bilan uyg'unlashgan holda yanada mukammal shaklga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Axmedov S. Ona tili fanini o'qitish metodikasi. – Toshkent: "Sharq", 2020.
2. Qodirov T. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va ta'limda innovatsiyalar. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2018.
3. Karimov R. Sun'iy intellekt va ta'lim: nazariya va amaliyot. – Toshkent: "O'qituvchi", 2019.
4. Yo'ldoshev B. Ona tilini o'qitishda interaktiv va raqamli usullar. – Toshkent: "Ilm-fan", 2021.
5. Mamatqulov A. O'quvchilarning individual yondashuvi va differensial ta'lim. – Toshkent: "Pedagogika", 2017.
6. Raximova N. Tilni rivojlantirish va nutq ko'nikmalarini shakllantirishda zamonaviy texnologiyalar. – Toshkent: "Ta'lim", 2022.

7. Sobirov F. Baholash tizimi va pedagogik nazorat metodlari. – Toshkent: “O‘qituvchi”, 2020.
8. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. – Pearson, 2021.
9. Holmes W., Bialik M., Fadel C. Artificial Intelligence in Education. – Boston: Center for Curriculum Redesign, 2019.

